พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา

Environmentally Responsible Behaviors of Visitors to Pang Sida National Park

นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว (Noppawan Tanakanjana Phongkhieo)*
จิราภรณ์ เทียมพันธ์พงศ์ (Jiraporn Teampanpong)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและระดับของพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้วและปราจีนบุรี และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือน โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากผู้มาเยือนพื้นที่ศึกษาจำนวน 500 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดาอยู่ที่ระดับ 2.91 จากคะแนนเต็ม 4.00 (SD. = 0.46) จัดอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มพบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การจำแนกมาตรฐานสูงสุดเรียงตามลำดับ คือ ความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (0.721) อายุ (0.467) ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (0.462) และประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ (0.403) งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะหลักให้ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มความตระหนักในคุณค่าของการรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติ และเพิ่มความเข้าใจในการปฏิบัติตัวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติ

คำสำคัญ : พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม, ผู้มาเยือน, อุทยานแห่งชาติปางสีดา

* รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Associate Professor Dr., Department of Conservation, Faculty of Forestry, Kasetsart University (Email: ffornwt@ku.ac.th)
** อาจารย์ ดร. ประจำภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Lecturer Dr., Department of Conservation, Faculty of Forestry, Kasetsart University (Email: fforjot@ku.ac.th)

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

Abstract

This research aimed to study characteristics and level of environmentally responsible behaviors of visitors to Pang Sida National Park in Sa Kaeo and Prachin Buri Provinces and to study factors affecting and discriminating the environmentally responsible behaviors of visitors. Questionnaire was used to collect data from 500 park visitors. The collected data was analyzed using descriptive statistics and discriminant analysis method. The study results revealed that the average score of environmentally responsible behaviors of visitors was 2.91 from the highest possible score of 4.00 (SD. = 0.46) which was in moderate level. The discriminant analysis found all independent variables significantly affected and had discrimination power over the environmentally responsible behaviors of visitors, confirming by the Standardized Canonical Discriminant Function Coefficients ordering from highest to lowest values as follows: awareness in value of ecosystem and the environment (0.721), age (0.467), knowledge about impacts of tourism activities on ecosystem and the environment (0.462), and experience in visiting natural area (0.403). This research recommended that the related parties should extend knowledge about impacts of tourism activities on ecosystem and the environment in order to enhance the awareness in their values and to increase the understanding on environmentally practices among national park visitors.

Keywords: Environmentally responsible behaviors, Visitors, Pang Sida National Park

บทนำ

ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมโลกในปัจจุบัน โดยสาเหตุหลักประการหนึ่งของปัญหาเกิดจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์อย่างเข้มข้นและต่อเนื่องในรูปแบบต่าง ๆ โดยปราศจากการควบคุมระดับการใช้ประโยชน์และการแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ซึ่งรูปแบบหนึ่งของการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความเข้มข้นเพิ่มขึ้นในปัจจุบันคือการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมชาติเพื่อนันทนาการและการท่องเที่ยว ข้อมูลที่เป็นภาพรวมในระดับโลกพบว่าการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ธรรมชาติที่เป็นพื้นที่คุ้มครองใน 15 ประเทศทั่วโลก เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาและแนวโน้มในอนาคต (Balmford *et al.*, 2009) สอดคล้องกับสถานการณ์ในประเทศไทยที่พบว่าอุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นพื้นที่คุ้มครองประเภทหลักของประเทศและเป็นแหล่งรวมของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งหมดที่มีอยู่ภายในประเทศ (นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว, 2554) ก็เป็นพื้นที่รองรับการมาเยือนเพื่อนันทนาการและการท่องเที่ยวในปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ด้วยค่าเฉลี่ยของอัตราการเพิ่มร้อยละ 5.09 ต่อปีในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ระหว่างปี พ.ศ. 2551-2560) โดยมีจำนวนผู้มาเยือนรายปีเพิ่มขึ้นจาก

11,288,893 คน ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 18,786,534 คน ในปี พ.ศ. 2560 (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2561) หรือเพิ่มขึ้นกว่า 7 ล้านคนในช่วงระยะเวลา 10 ปี

นอกจากปริมาณการใช้ประโยชน์ที่เข้มข้น ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเทศไทยยังมีสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งมาจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การบริโภคที่เกินความพอดี และการขาดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นฐานในการรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนพื้นที่ (นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว, 2554; หทัยรัตน์ จันโทวาท, 2554; อภิชญา พูลสวัสดิ์, 2556; อมรรัตน์ เรืองสุทธิ์, 2558; นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว และอุษารดี ภู่มาลี, 2560) การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติและปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดังกล่าวจึงมีความสำคัญ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในแหล่งธรรมชาติที่มีคุณค่า

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาลักษณะและระดับของพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติโดยใช้อุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้วและปราจีนบุรี เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งอุทยานแห่งชาติแห่งนี้เป็นอุทยานแห่งชาติที่ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นแหล่งมรดกโลกควบคู่กับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่ตั้งอยู่ในกลุ่มป่าเดียวกัน พื้นที่ศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับสูง ความพยายามใด ๆ ในการช่วยลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในพื้นที่จึงมีความสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาลักษณะและระดับของพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดสระแก้วและปราจีนบุรี

2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและสมมติฐานในการวิจัย

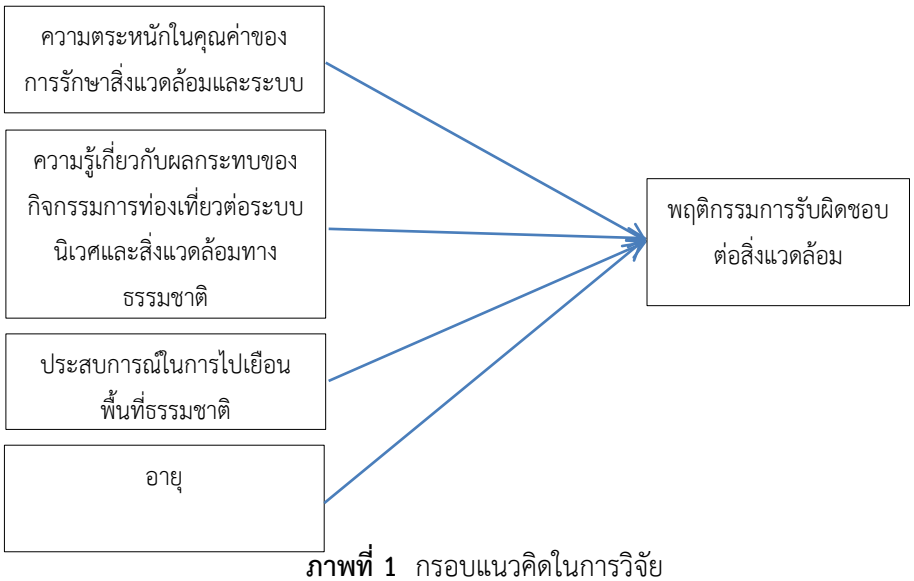
Sivek and Hungerford (1989) ได้ให้นิยาม พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (environmentally responsible behavior) ว่าหมายถึง การกระทำของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่สนับสนุนและส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ในขณะที่งานวิจัยอีกหลายเรื่องให้นิยามที่แตกต่างกันอยู่บ้างเล็กน้อย เช่น Stern (2000) ให้นิยามว่า การกระทำที่เป็นความจงใจของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่ม ที่ส่งผลทางตรงหรือทางอ้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม หรือก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม Cheng, Wu, and Huang (2013) ให้ความหมายว่า เป็นการปฏิบัติเพื่อลดการทำลายสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม ในขณะที่ Chiu, Lee, and Chen (2014) นิยามว่า การปฏิบัติที่สะท้อนถึงการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานความรู้ด้านนิเวศวิทยาของแต่ละปัจเจกบุคคล โดยงานวิจัยต่าง ๆ มีการใช้คำว่า พฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (pro-environmental behavior) คำว่า

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

การกระทำที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (environmentally friendly action) และ คำว่า พฤติกรรมที่เป็นมิตรกับระบบนิเวศ (eco-friendly behavior) ในความหมายและลักษณะการวัดที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนิยาม พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง *“การปฏิบัติตัวของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง”* โดยกำหนดลักษณะของพฤติกรรมที่ทำการวัดสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในต่างประเทศและในประเทศ และสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ปรากฏจริงในอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย ได้แก่ การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่และการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมในพื้นที่จากสื่อ การไม่รบกวนสัตว์ป่า การทิ้งขยะลงในภาชนะที่พื้นที่จัดไว้ให้ การเดินตามเส้นทางที่กำหนด การไม่บุกรุกเข้าไปทำกิจกรรมในเขตหวงห้ามของอุทยานแห่งชาติ เป็นต้น

ตัวแปร “พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม” ถูกใช้อย่างกว้างขวางในการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ โดยงานวิจัยส่วนใหญ่จะศึกษาประเภทและลักษณะของพฤติกรรม และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลหรือส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรมดังกล่าว ซึ่งก็พบว่า ตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม คือ ทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อม ความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Newhouse, 1990; Kolluss and Agyeman, 2002; Kaiser and Fuhrer, 2003; Tonglet *et al.*, 2004; Kil *et al*., 2014) ส่วนตัวแปรอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ อายุ ที่งานวิจัยพบว่าผู้ที่มีอายุมากขึ้น จะเพิ่มความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมและเปลี่ยนทัศนคติต่อสิ่งแวดล้อมไปในทิศทางบวก เนื่องจากมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (Howell and Laska, 1992; Zinn and Graefe, 2007) กับประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติและความรู้สึกติดพื้นที่ (place attachment) ที่นักวิชาการเชื่อว่าจะส่งผลให้ผู้มีประสบการณ์มีความรัก ความผูกพัน และความห่วงใยในธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้น (Vaske and Kobrin, 2001; Kolluss and Agyeman, 2002; นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว, 2554) ซึ่งความรู้สึกดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องถึงการปฏิบัติอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ไว้ดังปรากฏตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ซึ่งจากกรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถสรุปเป็นสมมติฐานในการวิจัยได้ว่า *“ความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ และอายุ ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา”*

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้คือผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปที่เดินทางมาเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการและการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดา ทั้งผู้มาเยือนแบบเช้าไป-เย็นกลับและผู้มาเยือนแบบพักค้าง กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran (1977) ซึ่งจากการคำนวณพบว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม มีจำนวนขั้นต่ำ 384 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดเป้าหมายที่จะเก็บข้อมูลไม่น้อยกว่าจำนวนขั้นต่ำดังกล่าว ซึ่งผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงมีผู้มาเยือนให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามสมบูรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 500 คน ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) กระจายการเก็บข้อมูลครอบคลุมทุกบริเวณแหล่งท่องเที่ยวหลักของอุทยานแห่งชาติ ประกอบด้วยบริเวณน้ำตกปางสีดา ลานกางเต็นท์บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ลานกางเต็นท์บริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติหน่วยที่ 5 ห้วยน้ำเย็น และเส้นทางศึกษาธรรมชาติที่มีจุดเริ่มต้นจากบริเวณถนนสายหลักที่ตัดผ่านบริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม โดยแบบสอบถามประกอบไปด้วยคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 5 ตอน คือ 1) ภูมิหลังของผู้มาเยือน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพปัจจุบัน รายได้ต่อเดือน และที่อยู่ปัจจุบัน 2)ประสบการณ์ในการมาเยือนและการประกอบกิจกรรมนันทนาการในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ประกอบไปด้วยคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการมาเยือนพื้นที่ ประเภทกลุ่มที่ร่วมเดินทาง จำนวนบุคคลผู้ร่วมเดินทาง ระยะเวลาที่ใช้ในพื้นที่และกิจกรรมนันทนาการที่ประกอบในพื้นที่ 3) ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นคำถามประเมินความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและการปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในอุทยานแห่งชาติ แบบถูก-ผิด จำนวน 15 ข้อ 4) ความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ประกอบไปด้วยคำถามแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (1-5 จากไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง) เป็นข้อความที่สะท้อนถึงความเชื่อในคุณค่าและความสำคัญของระบบนิเวศทางธรรมชาติจำนวน 8 ข้อ 5) พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นคำถามแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ (0-4 จากไม่เคยปฏิบัติเลย ถึงปฏิบัติทุกครั้ง) ที่สะท้อนถึงความถี่ของการกระทำพฤติกรรมที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งพฤติกรรมที่ส่งผลดีและผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม จำนวน 10 ข้อ

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความเป็นปรนัย (objectivity) และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและเชิงโครงสร้าง (content and construct validity) ของเครื่องมือทำโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งผลการตรวจสอบได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์ของการวัด (Index-objective Congruence: IOC) 0.75 ผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Rovinelli and Hambleton, 1977) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับแก้แล้วไปทำการทดลองใช้ (try out) กับผู้มาเยือน จำนวน 40 ตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยวัดความสอดคล้องภายในด้วยการหาค่า Cronbach's Alpha ใช้เกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับอยู่ที่ 0.7 ขึ้นไป (Nunnally and Bernstein, 1994) ผลการทดสอบพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ 8 ประเด็น มีค่า Alpha เท่ากับ 0.832 และค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม 10 ประเด็น มีค่า Alpha เท่ากับ 0.862 สำหรับค่าความเชื่อมั่นของตัวแปรความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ใช้วิธีการของ Kuder Ridchardson สูตร KR-21 ในการคำนวณ ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้ที่ 0.762

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างผู้มาเยือน จำแนกตามตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา และใช้สถิติการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดาตามกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ลักษณะและระดับของพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาภูมิหลังของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา จำนวน 500 คน พบว่าผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 58.14) ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี (ร้อยละ 45.80) โดยมีอายุเฉลี่ย 31.06 ปี (SD. = 9.36) ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 48.23) ประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน (ร้อยละ 32.71) โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 21,523.95 บาท (SD. = 15,039.83) ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาจากจังหวัดสระแก้ว ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติปางสีดา จึงจัดเป็นนักท่องเที่ยวท้องถิ่น (ร้อยละ 48.73) ในขณะที่จำนวนรองลงมาเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกลางและภาคตะวันออก ซึ่งมีระยะทางไม่ไกลจากอุทยานแห่งชาติปางสีดามากนัก

ผู้มาเยือนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการมาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดามาก่อน (ร้อยละ 62.15) โดยในกลุ่มของผู้มาเยือนที่มีประสบการณ์ เคยมาเยือนพื้นที่เฉลี่ย 4.79 ครั้ง (SD. = 3.64) และในการมาเยือนครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีการพักค้างในพื้นที่ 1 คืน (ร้อยละ 67.44) สำหรับประเภทของกลุ่มเดินทาง ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เดินทางมาเป็นกลุ่มครอบครัว (ร้อยละ 61.68) โดยมีขนาดกลุ่มเฉลี่ย 7.01 คน (SD. = 4.05) ผู้มาเยือนส่วนใหญ่ประกอบกิจกรรมนันทนาการที่ไม่ต้องใช้ทักษะและพละกำลังในการประกอบกิจกรรมมากนัก (passive recreation activities) โดยกิจกรรมนันทนาการที่มีผู้เข้าร่วมมากที่สุดใน 3 ลำดับแรก คือ กิจกรรมเล่นน้ำตก (ร้อยละ 73.12) กิจกรรมถ่ายภาพ (ร้อยละ 60.93) และกิจกรรมชมวิว (ร้อยละ 57.08)

สำหรับความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ พบว่าผู้มาเยือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 65.01) มีความรู้ในระดับปานกลาง (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 05.01-10.00 คะแนน) รองลงมาคือมีความรู้ในระดับสูง (ร้อยละ 27.62) (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 10.01-15.00 คะแนน) มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 7.37) ที่มีความรู้ในระดับต่ำ (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 00.00-05.00 คะแนน) โดยค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างผู้มาเยือน 500 คน อยู่ที่ 9.63 จากคะแนนเต็ม 15.00 (SD. = 1.89) ประเด็นความรู้ที่กลุ่มตัวอย่างตอบถูกสูงสุดใน 3 ลำดับแรก คือ “การนำพันธุ์ไม้หายากออกมาจากป่าเป็นการช่วยไม่ให้พืชสูญพันธุ์ถือเป็นการอนุรักษ์ตามเป้าหมายของการท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติอย่างยั่งยืน” (ตอบถูกร้อยละ 87.79) “การท่องเที่ยวเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ สร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากกว่าการท่องเที่ยวในกลุ่มขนาดเล็ก” (ตอบถูกร้อยละ 82.30) และ “การปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับการท่องเที่ยวสร้างผลกระทบทางลบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติ” (ตอบถูกร้อยละ 75.21) ส่วนประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดสูงสุด คือ “การสร้างทางเดินศึกษาธรรมชาติผ่านบริเวณที่มีพันธุ์ไม้หายากและถิ่นที่อาศัยของสัตว์ป่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสและเรียนรู้ธรรมชาติตามหลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอุทยานแห่งชาติ” (ตอบผิดร้อยละ 69.04)

ในส่วนของความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ พบว่าผู้มาเยือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.01) มีความตระหนักในระดับสูง (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 3.67-5.00 คะแนน) รองลงมา (ร้อยละ 9.14) มีความตระหนักในระดับปานกลาง (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 2.34-3.66 คะแนน) และมีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 5.85) ที่มีความตระหนักในระดับต่ำ (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 1.00-2.33 คะแนน) โดยค่าเฉลี่ยความตระหนักในคุณค่าการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของกลุ่มตัวอย่างผู้มาเยือน 500 คน อยู่ที่ 4.23 จากคะแนนเต็ม 5.00 (SD. = 0.59) ประเด็นการวัดความตระหนักที่กลุ่มตัวอย่างตอบเห็นด้วยและเห็นด้วยอย่างยิ่ง สูงสุดใน 3 ลำดับแรก คือ “ข้าพเจ้าสนับสนุนการรักษาระบบนิเวศทางธรรมชาติ” (ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วย รวมกันร้อยละ 94.16; SD. = 4.52) “การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของข้าพเจ้า” (ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วย รวมกันร้อยละ 93.91; SD. = 4.37) และ “การได้อยู่ท่ามกลางธรรมชาติช่วยให้ข้าพเจ้าผ่อนคลายความวิตกกังวล” (ตอบเห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วย รวมกันร้อยละ 85.68; SD. = 4.36)

สำหรับตัวแปรหลัก “พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม” ซึ่งเป็นการวัดการปฏิบัติตัวของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่รองรับการประกอบกิจกรรมในพื้นที่นั้น พบว่าผู้มาเยือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 63.76) มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง-สูง (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 2.51-4.00) ส่วนที่เหลือ (ร้อยละ 36.24) มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง-ต่ำ (คะแนนผลการวัดอยู่ในช่วง 0.00-2.50) โดยค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา จำนวน 500 คน อยู่ที่ 2.91 จากคะแนนเต็ม 4.00 (SD. = 0.46) โดยเมื่อพิจารณาถึงการปฏิบัติตัวในการเยือนพื้นที่ธรรมชาติเพื่อการพักผ่อน

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

หย่อนใจ รวมการมาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดาในครั้งที่ทำการศึกษา พบว่าผู้มาเยือนประเมินตนเองว่ามีระดับการปฏิบัติตัวที่สะท้อนถึงการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะต่าง ๆ ดังรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ร้อยละของลักษณะและระดับของพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา

การปฏิบัติตัว	ไม่เคยปฏิบัติเลย (0)	ปฏิบัตินานๆ ครั้ง (1)	ปฏิบัติบางครั้ง (2)	ปฏิบัติบ่อยครั้ง (3)	ปฏิบัติทุกครั้ง (4)	ค่าเฉลี่ย	SD.
<u>พฤติกรรมทางบวก</u>							
1. หาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ก่อนการไปเยือนเพื่อการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม	6.1	22.3	29.9	19.0	22.6	2.29	1.21
2. เมื่อพบเห็นสัตว์ป่าจะดูอยู่ห่าง ๆ และไม่ส่งเสียงดังรบกวน	2.5	5.8	18.0	26.6	47.0	3.09	1.05
3. เมื่อพบเห็นความเสียหายเกิดกับพื้นที่จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลทราบ	9.1	14.2	31.0	20.6	25.1	2.38	1.25
4. ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการไม่ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่	0.8	4.8	8.9	19.5	66.0	3.45	0.89
5. ศึกษาสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมจากป้ายสื่อความหมายในพื้นที่	1.3	10.9	16.0	27.4	44.4	3.02	1.07
6. ทิ้งขยะในภาชนะที่ทางพื้นที่จัดไว้ให้	3.0	1.8	2.0	17.0	76.1	3.61	0.86
7. เดินตามเส้นทางที่ทางอุทยานแห่งชาติกำหนด เพื่อลดผลกระทบจากการเหยียบย่ำ	2.3	4.3	10.6	18.8	64.0	3.13	0.96
<u>พฤติกรรมทางลบ</u>							
8. ให้อาหารแก่สัตว์ป่าในพื้นที่เพื่อจะได้ใกล้ชิดและเห็นสัตว์ป่านานขึ้น	58.1	18.0	16.0	4.1	3.8	0.77	1.09
9. ให้อาหารปลาบริเวณน้ำตก เพื่อจะได้ดูปลาที่มากินอาหารจำนวนมาก	52.3	17.3	20.6	6.1	3.8	0.92	1.15
10. เข้าไปเที่ยวชมทุกบริเวณในอุทยานแห่งชาติ ไม่ว่าจะเป็นเขตหวงห้ามเพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติ	70.8	11.7	11.4	4.3	1.8	0.55	0.98
รวม						2.91	0.46

2. ผลการทดสอบปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยนี้กำหนดสมมติฐานไว้ว่า *“ความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ และอายุ ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา”* จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์จำแนกกลุ่ม แยกตัวแปรพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของกลุ่มตัวอย่างผู้มาเยือนออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มผู้ที่มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางถึงต่ำ และกลุ่มผู้ที่มีพฤติกรรมการรับผิดชอบในระดับปานกลางถึงสูง ซึ่งมีสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 36:64

ผลการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม พบว่าตัวแปรความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ และอายุ ทั้ง 4 ตัวแปรโดยภาพรวมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา (Canonical Correlation = 0.322; p = <.01) ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวแปรของกลุ่มผู้มาเยือนที่มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางถึงต่ำ กับกลุ่มผู้มาเยือนที่มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในปานกลางถึงระดับสูง พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ทุกตัวแปรมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนในระดับสูง โดยตัวแปรที่มีอำนาจในการจำแนกสูงสุดพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การจำแนกมาตรฐาน (Standardized Canonical Discriminant Function Coefficients) คือตัวแปรความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์การจำแนกมาตรฐาน 0.721 รองลงมาคือ อายุ 0.467 ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ 0.462 และประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ 0.403 โดยมีค่าร้อยละความถูกต้องของการจำแนกกลุ่มสำหรับกลุ่มที่มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางถึงต่ำ ที่ร้อยละ 64.0 สำหรับกลุ่มที่มีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางถึงสูง ที่ร้อยละ 66.5 และค่าเฉลี่ยความถูกต้องรวมของการจำแนกอยู่ที่ร้อยละ 65.2 ดังรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 2

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่มพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ตัวแปรอิสระ	ค่าเฉลี่ย (SD.)		*t*	*p*	Standardized Canonical Discriminant Function Coefficients
	พฤติกรรมระดับปานกลางถึงต่ำ	พฤติกรรมระดับปานกลางถึงสูง			
ความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ	4.15 (0.63)	4.44 (0.53)	22.027	0.000	0.721
อายุ	29.48 (9.26)	32.59 (9.11)	11.213	0.001	0.467
ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	8.49 (1.78)	9.07 (1.67)	9.629	0.002	0.462
ประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ	3.48 (2.61)	4.15 (3.71)	4.161	0.042	0.403

หมายเหตุ Eigenvalue = .116; Canonical Correlation = .322; Wilks' Lambda = .896; p = <.01

ค่าความถูกต้องในการจำแนก (% correctly classified)

- กลุ่มที่ 1 พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับต่ำ = 64.0%
- กลุ่มที่ 2 พฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูง = 66.5%
- ค่าความถูกต้องรวม = 65.2

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่าผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดาโดยภาพรวมมีลักษณะส่วนใหญ่ของภูมิหลังและรูปแบบการประกอบกิจกรรมนันทนาการใกล้เคียงกับผลการวิจัยในอดีต ที่กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติในหลากหลายพื้นที่ (นภวรรณ ฐานะกาญจน์ และ คณะ, 2549; หทัยรัตน์ จันโทวาท, 2556; กฤษณา กสิกรรม และ นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว, 2559; นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว และ อุษารดี ภู่มาลี, 2560) ผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ในช่วง 21-30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงกว่า 20,000 บาท (ในประเด็นของรายได้พบว่าค่าเฉลี่ยในงานวิจัยนี้ค่อนข้างต่ำกว่าในงานวิจัยในพื้นที่อื่นที่อ้างถึง) ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติมากกว่า 1 ครั้ง เลือกประกอบกิจกรรมนันทนาการมากกว่า 1 ประเภท และกิจกรรมที่ประกอบส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้ทักษะและพละกำลังในการประกอบกิจกรรมมากนัก

ผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดามีการปฏิบัติตัวที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ไปเยือนในระดับหนึ่ง โดยมีพฤติกรรมทางบวกที่มีการปฏิบัติในระดับสูง ได้แก่ การทิ้งขยะในภาชนะที่ทางอุทยานแห่งชาติจัดไว้ให้ การประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการไม่ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่ การเดินตามเส้นทางที่ทางอุทยานแห่งชาติกำหนดเพื่อลดผลกระทบจากการเหยียบย่ำ เป็นต้น

ในขณะที่ยังคงมีพฤติกรรมบางอย่างที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ได้แก่ การหาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ก่อนการไปเยือนเพื่อการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม การแจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลพื้นที่ทราบเมื่อพบเห็นความเสียหายเกิดกับพื้นที่ การศึกษาสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมจากป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ เมื่อพบเห็นสัตว์ป่าจะดูอยู่ห่าง ๆ และไม่ส่งเสียงดังรบกวน เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีผู้มาเยือนส่วนหนึ่งที่ยังคงมีพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความไม่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ได้แก่ การให้อาหารแก่สัตว์ป่าในพื้นที่เพื่อจะได้ใกล้ชิดและเห็นสัตว์ป่านานขึ้น การให้อาหารปลาบริเวณน้ำตกเพื่อจะได้ดูปลาที่มาหากินจำนวนมาก และการลักลอบเข้าไปในเขตหวงห้ามของอุทยานแห่งชาติ โดยภาพรวมจึงสรุปได้ว่า แม้ระดับของพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดาส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับปานกลางค่อนไปทางสูง แต่ยังคงมีพฤติกรรมบางลักษณะที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม แก้ไข ปรับเปลี่ยน เพื่อลดความเสียหายต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมภายในอุทยานแห่งชาติ ทั้งนี้ผลการวิจัยในส่วนของการปฏิบัติตัวที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิชญา พูลสวัสดิ์ (2556) และ อมรรัตน์ เรืองสุทธิ์ (2558) ที่ศึกษาพฤติกรรมของผู้มาเยือนในอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ในส่วนของผลการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนนั้นพบว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทุกตัวแปร *ความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติ และอายุ ส่งผลและมีอำนาจในการจำแนกพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติปางสีดา* โดยพบว่าผู้มาเยือนที่มีความตระหนักในคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศสูง มีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติสูง มีประสบการณ์ในการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติมาก และมีอายุมาก จะมีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับสูงกว่าผู้ที่มีความตระหนัก ความรู้ ประสบการณ์ และอายุน้อย สอดคล้องกับแนวคิดและผลงานวิจัยของนักวิจัยหลายท่านที่กล่าวมาแล้ว (Newhouse, 1990; Howell and Laska, 1992; Vaske and Kobrin, 2001; Kolluss and Agyeman, 2002; Kaiser and Fuhrer, 2003; Tonglet *et al.*, 2004; Zinn and Graefe, 2007; Kil *et al*., 2014; นภวรรณ ฐานะกาญจน์พงษ์เขียว, 2554)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนจากงานวิจัยนี้ คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ควรส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติผ่านทางโปรแกรมสื่อความหมาย และสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติโดยตรงและนอกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ทั้งเพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศทางธรรมชาติ เนื่องจากความรู้เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความตระหนัก และเพื่อสร้างความเข้าใจโดยตรงต่อแนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมในพื้นที่ธรรมชาติ กับควรส่งเสริมการไปเยือนพื้นที่ธรรมชาติของคนทุกกลุ่มในสังคม เพื่อเพิ่มความรู้สึก

Veridian E-Journal, Silpakorn University
ISSN 1906 - 3431

ผูกพัน ความรัก ความห่วงใย ที่มีต่อธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติโดยรวมให้มากขึ้น อันจะส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้นตามไปด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต นอกเหนือจากการขยายพื้นที่ศึกษาในลักษณะกรณีศึกษาไปยังอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ ให้มากขึ้นแล้ว ยังควรที่จะมีการศึกษาถึงพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในลักษณะของภาพรวมในระดับประเทศ โดยศึกษาเชิงลึกถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม รวมถึงควรพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ ในการวัดพฤติกรรมการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมชาติที่เหลืออยู่ไม่มากนักของประเทศอย่างเหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤษณา กสิกรรม และ นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว. (2559). “แรงจูงใจด้านนันทนาการและปัจจัยที่ส่งผลต่อการกลับมาเยือนพื้นที่ของนักท่องเที่ยวที่ไปเยือนน้ำตกห้วยแม่ขมิ้น อุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์”. **Veridian E-Journal, Silpakorn University** 9, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 424-437.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2561). **สถิตินักท่องเที่ยว**. เข้าถึงได้จาก http://www.dnp.go.th/NPRD/develop/data/stat60/10year_60.pdf. เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์, วันชัย อรุณประภารัตน์, นันทชัย พงศ์พัฒนานุรักษ์, รติกร น่วมภักดี และธีระพงษ์ ชุมแสงศรี. (2549). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการระบบสนับสนุนการวางแผนการจัดการแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ระยะที่ 1.** กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว. (2554). **นันทนาการฐานทรัพยากรธรรมชาติ: องค์ความรู้พื้นฐานการวางแผน และการจัดการอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เขียว และ อุษารดี ภู่มาลี. (2560). “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อร่องรอยทางนิเวศของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ”. **Veridian E-Journal, Silpakorn University** 10, 3 (กันยายน-ธันวาคม): 585-599.

หทัยรัตน์ จันโทวาท. (2554). “การตอบสนองต่อกฎระเบียบและมาตรการจัดการผู้ใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาอุทยานนันทนาการ และการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อภิชญา พูลสวัสดิ์. (2556). “พฤติกรรมในแหล่งนันทนาการตามบรรทัดฐานของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติชาวไทยและชาวต่างประเทศ: กรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาอุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อมรรัตน์ เรืองสุทธิ์. (2558). “พฤติกรรมเบี่ยงเบนของผู้มาเยือนอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาอุทยาน นันทนาการ และการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาษาต่างประเทศ

Balmford, A., J. Beresford., J. Green., R. Naidoo., M. Walpole. and A. Manica. (2009). “A global perspective on trends in nature-based tourism”. **PLoS Biol** 7 (6): e1000144. https://doi.org/10.1371/journal.pbio.1000144.

Cheng, T. M., H. C. Wu. and L. M. Huang. (2013). “The influence of place attachment on the relationship between destination attractiveness and environmentally responsible behavior for island tourism in Penghu, Taiwan”. **Journal of Sustainable Tourism** 21 (8): 1166-1187.

Chiu, Y. H., W. I. Lee. and T. H. Chen. (2014). “Environmentally responsible behavior in ecotourism: Antecedents and implications”. **Tourism Management** 40: 321-329.

Cochran, W.G. (1977). **Sampling techniques**. New York: John Wiley & Sons.

Howell, S. E. and S. B. Laska. (1992). “The changing face of the environmental coalition: A research note”. **Environment and Behavior** 24 (2): 134-144.

Kil, N., S. M. Holland. and T. V. Stein. (2014). “Structural relationships between environmental attitudes, recreation motivations, and environmentally responsible behaviors”. **Journal of Outdoor Recreation and Tourism** 7-8 (2014): 16-25.

Kollmuss, A. and J. Agyeman. (2002). “Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior?” **Environmental Education Research** 8 (3): 239-260.

Newhouse, N. (1990). “Implications of attitude and behavior research for environmental conservation”. **Journal of Environmental Education** 22: 26-32.

Nunnally, J. C.and I. H. Bernstein.(1994). **Psychometric theory. 3rd ed**. New York: McGraw-Hill.

Rovinelli, R. J. and R. K. Hambleton. (1977). “On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity”. **Dutch Journal of Educational Research** 2: 49-60.

Sivek, D. J. and H. Hungerford. (1989). “Predictors of responsible behavior in members of three Wisconsin conservation organizations”. **Journal of Environmental Education** 21: 34-40.

Stern, P. C. (2000). “Toward a coherent theory of environmentally significant behavior”. **Journal of Social Issues** 56: 407-424

Tonglet, M., P. S. Phillips, and M. P. Bates. (2004). “Determining the drivers for householder pro-environmental behaviour: waste minimisation compared to recycling resources”. **Conservation and Recycling** 42: 27-48.

Vaske, J. J. and K. C. Kobrin. (2001). “Place attachment and environmentally responsible behavior”. **The Journal of Environmental Education** 32 (4):16-21.

Zinn, H. C. and A. R. Graefe. (2007). “Emerging adults and the future of wild nature”. **International Journal of Wilderness** 13 (3): 16-22.